

Цимбал Петро Васильович, проректор з наукової роботи Університету державної фіскальної служби України, доктор юридичних наук, професор; **Омельчук Любов Василівна**, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики Університету державної фіскальної служби України

ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ ВИКРИВАЧА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ

Становлення та розвиток якісного механізму боротьби із корупційними проявами, які чинять негативний, а часто навіть стагнаційний вплив на всі без виключення складові соціально - економічної сфери України, зумовило створення нових антикорупційних інституцій та розробку інституту антикорупційних норм. Відправною точкою у спробі якісно змінити підходи до боротьби із корупційними правопорушеннями став Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року (далі - Закон), який обумовив виникнення нового для сучасної правової системи України суб'єкта як викривач, в загальному визначивши його правовий статус.

Відповідно до даного Закону, корупційним правопорушенням є діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, відповідно до переліку частини першої статті 3 даного Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [2].

Притягнення ж до кримінальної відповідальності відбувається лише в межах кримінальної процесуальної форми, що визначається положеннями Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК України). Проте діюча його редакція поки не містить жодної вказівки на особливості визначення процесуального статусу та залучення до здійснення досудового розслідування та судового провадження такого особливого учасника як викривач.

Відповідно до ст. 60 КПК України заявником є фізична або юридична особа, яка звернулася із заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення до органу державної влади, уповноваженого розпочати досудове розслідування, і не є потерпілим [1]. Згідно ст. 53 Закону, викривач (особа, яка надає допомогу в запобіганні і протидії корупції), - особа, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, повідомляє про порушення вимог цього Закону іншою особою [2]. Таким чином, на даному етапі викривач у кримінальному провадженні є заявником, якого надалі можна залучати як свідка для надання показань щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження.

Проте наявний рівень процесуального визначення статусу викривача у кримінальному судочинстві зумовив появу ініціативи при розробці та подання на розгляд Верховною Радою України проекту закону України «Про захист викривачів і розкриття інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам» № 4038а від 20.07.2016 (далі Проект) щодо конкретизації прав та обов'язків викривача у кримінальному провадженні, враховуючи особливу соціально відповідальну місію даного інституту [3].

При цьому окремі із запропонованих змін до КПК України свідчать про можливість виникнення суперечностей із уже існуючими нормами Кодексу, що у разі їх неусунення призведе до виникнення нових проблем у правозастосуванні.

У ст. 17 Проекту йдеться про не лише обов'язок посадових осіб уповноважених органів надати інформацію про результати розслідування за фактом розкриття ним інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам, притягнутих до відповідальності осіб, на що і нині має право заявник, який згідно ст. 60 КПК України, отримує інформацію про закінчення досудового розслідування. При цьому з періодичністю не рідше 30 днів за заявою викривача автори ініціативи пропонують надавати останньому інформацію щодо стану розслідування. За рахунок відсутності конкретизації форми та змісту надання такої інформації, виникає питання щодо забезпечення недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування. Також варто звернути увагу, що така пропозиція суперечить ст. 220 КПК України, яким право на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення надано стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження [1; 3].

Поряд із цим в Проекті запропоновано передбачити підстави для звільнення від кримінальної відповідальності викривача у зв'язку з розкриттям інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам. Не аналізуючи положення кримінального закону відмітимо, що правом на складання та направлення до суду клопотання про таке звільнення пропонується наділити Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [3]. Але діючий КПК України визначає, що саме прокурор (процесуальний керівник) зобов'язаний у найкоротший строк після повідомлення особі про підозру, в тому числі, звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності. При цьому здається незрозумілою потреба такої передачі повноважень прокурора до омбудсмена, що також суперечитиме ще й конституційним приписам. Тому вважаємо, що дана пропозиція лише необґрунтовано призведе до розширення кола учасників кримінального провадження та суперечностей у їх повноваженнях.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/paran3#n3>.
2. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № П00-т URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
3. Про захист викривачів і розкриття інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам : проект Закону України від 20 лип. 2016 р. № 4038а. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59836.